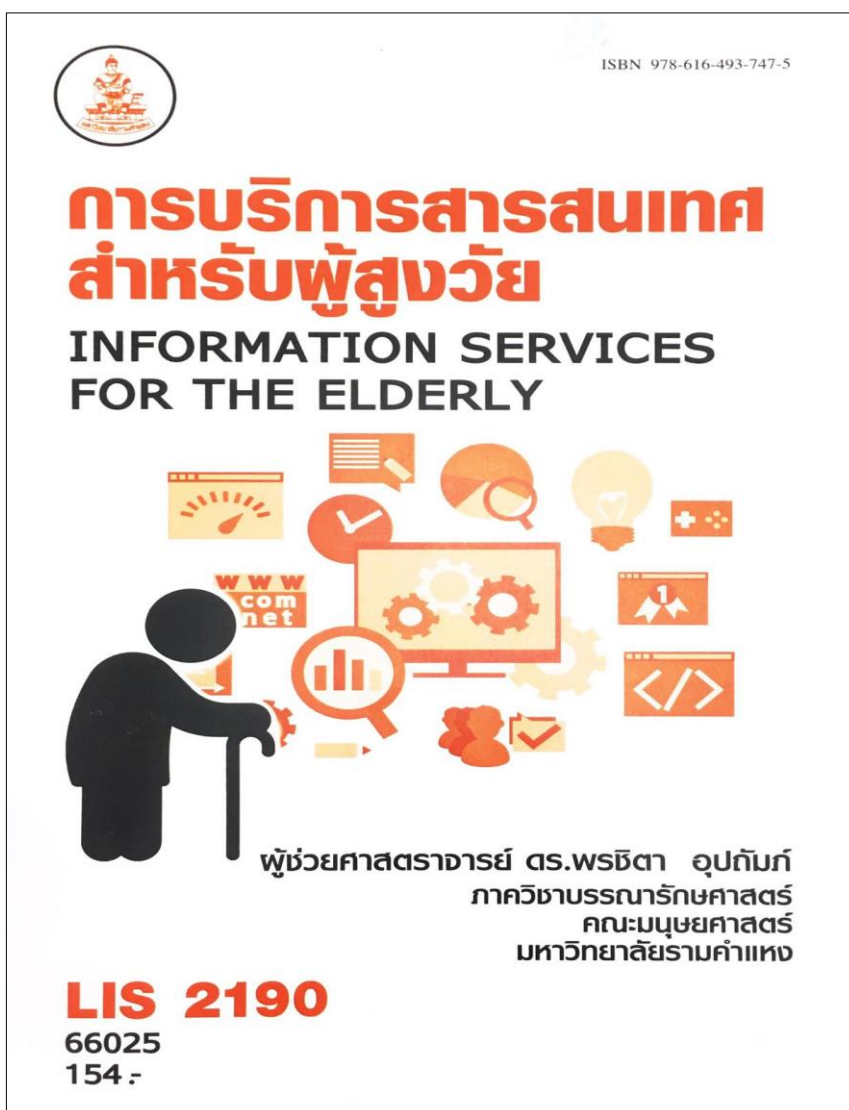

บทวิจารณ์หนังสือ

พรชิตา อุปถัมภ์. (2566). การบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ (Information services for the elderly).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บทวิจารณ์โดย
สนทยา สาลี*

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อีเมล: Sonthayasalee@gmail.com

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน คนทุกช่วงวัยต่างจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สารสนเทศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพของคนให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนังสือเรื่อง “การบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ (Information Services for the Elderly) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสำหรับการบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ แม้ว่าหนังสือดังกล่าวจะใช้เป็นตำราประกอบการสอน แต่เนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอที่น่าสนใจสำหรับผู้อ่านทั่วไปที่สนใจประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยนำเสนอเนื้อหาทั้งหมด 10 บท ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ นโยบาย/กฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ การบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมการใช้บริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ พฤติกรรมสารสนเทศของผู้สูงอายุ หน่วยงานบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุครอบคลุมสถานการณ์ผู้สูงอายุทั้งในระดับนานาชาติและระดับชาติ ความต้องการและปัญหาของผู้สูงอายุ ในส่วนนี้ผู้เขียนแสดงให้เห็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้ให้บริการจะได้ทราบและสามารถให้บริการได้ตรงกับความต้องการ

นโยบาย/กฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้เขียนนำเสนอนโยบายระดับนานาชาติ อาเซียน และระดับประเทศ ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นประเด็นการพัฒนาผู้สูงอายุในระดับนานาชาติที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ โดยจำแนกตามหน่วยงาน เช่น องค์การสหประชาชาติได้กำหนดแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเวียนนาว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Vienna International Plan of Action on Ageing) ซึ่งเป็นแผนแรกที่เกิดขึ้นจากการประชุมของประเทศสมาชิก เมื่อค.ศ. 1982 และแผนที่ 2 คือ แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) เมื่อ ค.ศ. 2002 โดยทั้ง 2 แผนนี้ถือเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในการพัฒนาผู้สูงอายุ ส่วนองค์การอนามัยโลกได้กำหนดกรอบนโยบายพัฒนาพลัง (Active ageing: a policy framework) เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านสุขภาพและแผนดังกล่าวถือเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ ในระดับอาเซียนนำเสนอการประชุมระหว่างประเทศสมาชิกในอาเซียนและมีข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนาผู้สูงอายุ เช่น ปฏิญญาบรูไนดารุสซาลามว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ครอบครัว: การดูแลผู้สูงอายุ (Brunei Darussalam declaration on strengthening family institution: caring for the elderly) เมื่อพ.ศ. 2553 และปฏิญญา กัวลาลัมเปอร์ ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ: การเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในอาเซียน (Kuala Lumpur declaration on ageing: empowering older persons in ASEAN) เมื่อ พ.ศ. 2558 ในระดับประเทศนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พระราชกฤษฎีกา แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนผู้สูงอายุ รวมทั้งแผนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น แผนบูรณาการขับเคลื่อนระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงอายุกระทรวงสาธารณสุข กรอบการบูรณาการความร่วมมือ 4 กระทรวง การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตในช่วงวัยสูงอายุ

การบริการสารสนเทศและแนวโน้มการส่งเสริมการใช้บริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ ผู้เขียนนำเสนอการบริการสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุประเภทต่างๆ เช่น บริการอ่าน บริการเผยแพร่ สารสนเทศ บริการนำส่งสารสนเทศ เป็นต้นซึ่งในส่วนนี้มีกรณีศึกษาให้ผู้อ่านสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้ นอกจากนี้แนะนำแนวโน้มการส่งเสริมการใช้บริการสารสนเทศโดยควรจัดบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุโดยต้องสอดคล้องและสนับสนุนผู้สูงอายุตามหลักการขององค์การสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (United Nations principles for older persons) 5 ประการ คือ 1) ความเป็นอิสระ (Independence) เป็นการดำเนินการบริการสารสนเทศที่ส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้สูงอายุ ลดการพึ่งพา โดยหน่วยงานบริการสารสนเทศมีการจัดหา จัดเตรียมบริการสารสนเทศและปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การส่งเสริมการอ่าน 2) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการสารสนเทศ เช่น การเป็นอาสาสมัคร การมีส่วนร่วมในการจัดหาและคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ 3) การดูแล (Care) เป็นบริการสารสนเทศที่มุ่งให้สารสนเทศและความรู้ที่สำคัญต่อการวางแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น กฎหมาย สุขภาพ 4) การเติมเต็ม (Self-fulfillment) เป็นบริการสารสนเทศที่เติมเต็มให้กับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา รายได้ เป็นต้น และ 5) การสร้างโอกาส (Dignity) เป็นบริการบริการสารสนเทศที่ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี รวมทั้งเพื่อเป็นการสร้างโอกาสแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การเรียนรู้

หน่วยงานบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ ครอบคลุมปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการบริการสารสนเทศให้กับผู้สูงอายุซึ่งครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ เช่น นโยบาย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทรัพยากรสารสนเทศ ผู้ให้บริการ เป็นต้น

หนังสือการบริการสารสนเทศสำหรับผู้สูงวัยจึงเหมาะสมสำหรับผู้อ่านทุกกลุ่ม เช่น ผู้ให้บริการ เพื่อจะได้วางแผนจัดกิจกรรม/โครงการบริการสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุ นักวิจัย สนใจจะดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และเป็นแนวทางสำหรับกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ต้องเตรียมตัวรับมือกับสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทยในอนาคต